

думки щодо характеру Переяславського договору. Знову звертаючись до сучасників, висловила їхню думку про те, що договір жодною мірою не порушував суверенітету України. Цікаво, що дійсно довгий час для Московської влади ця угода означала прийняття української державності, але за умови постійного використання слова «підданий». Проте Наталія Дмитрівна стверджує, що у той час воно не мало того сенсу, який має нині, що підданих називали холопами і нічого ганебного не малось на увазі, але на нашу думку, такі історичні вирази сьогодні дають змогу російській владі та науковцям інтерпретувати це на свою користь, а трактування листів Б. Хмельницького як благання царя взяти Україну у склад чи возз'єднати з Росією є неправильним, тому що йшлося про союз та підтримку, а не підданість. Важливим доказом суверенності гетьманської України є чисельні союзи, укладені після 1654 р. з різними державами. Яскраво простежується інформація про розуміння чужинцями нового становища України, наприклад, польська влада вважала Хмельницького паном руського народу і почала пошук шляхів примирення. Шведський король знав про договір і писав, що він полишав свободу народу цілою і непорушною. А французький уряд бачив у цьому відпочинок України від війни з Польщею [1, 26–27].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що незважаючи на типові російські погляди, про Україну, яка перебувала у підданстві внаслідок Переяславсько-Московського союзу, ціла низка фактів спростовує цю версію. На жаль, Україна опинилась у становищі, коли довелося просити допомоги у Росії, домовлятися про союз. Ми можемо спостерігати, як російська влада та її ставлення не змінюються і до сьогодні. Своєю нахабністю, самовизнаною величністю та фальшивою дружельюбною Росія присипляла увагу українців, методично вводячи нас в оману. Наталія Полонська-Василенко влучно подала інформацію про причини та сенс угоди, послідовно наголошуючи на суверенності Української держави.

Джерела та література

1. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. Т. 2 (від середини XVII сторіччя до 1923 року). 3-тє вид. Київ: Либідь, 1995. 608 с.

Джос Кирило

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЗАКОНОДАВЧІ ДЖЕРЕЛА ІЗ ІСТОРІЇ УНР: ДЖЕРЕЛА ПРАВА

Ключові слова: *Українська революція, Українська Центральна Рада, Тимчасовий уряд, установчі збори, універсали, автономія, державотворення.*

Keywords: *Ukrainian Revolution, Ukrainian Central Rada, Provisional Government, constituent assembly, universals, autonomy, stateformation.*

Вивчення історії дає змогу оцінювати сучасне і прогнозувати майбутнє. Саме тому революційне минуле українського народу завжди перебувало в полі зору вчених. Однією з визначальних подій в історії українського державотворення і правотворення є прийняття Конституції Української Народної Республіки у 1918 р. Останній правовий акт Центральної Ради є результатом законотворчої

діяльності як продовження конституціоналізації суспільних відносин у цей період, зокрема прийняття чотирьох універсалів та низки інших правових актів, що створило передумови для прийняття Конституції.

Історію законотворчості українських урядів часів Української національної революції досліджували В. Солдатенко, В. Верстюк, Р. Пиріг у контексті державних перетворень революційного періоду, П. Гай-Нижник через вивчення життя та діяльності П. Скоропадського [5; 6; 7; 8].

Законодавчу діяльність Центральної Ради історики ділять на декілька періодів. Перший полягав у розробці основних засад української державності, які закріплювались в універсалах. Перший «Універсал до українського народу на Україні й поза Україною сущого», яким проголошувалося відродження автономного устрою у складі Росії й декларувалося верховенство влади Центральної Ради в Україні, було прийнято 10 червня 1917 р. Універсал роз'яснював, що Центральна Рада відправила до Петрограду делегатів, які подали Тимчасовому Уряду українські вимоги: визнання національної волі України та її автономії, а також виділення частини грошей з українських податків на національно-культурні потреби України. Російський уряд відхилив ці вимоги. Тож перший Універсал став відповіддю Тимчасовому уряду на небажання надати автономію Україні [1].

Але вже 2 липня 1917 р. у другому Універсалі ця позиція зазнала змін: і за змістом, і за формою документ продемонстрував поступки Тимчасовому уряду. Сповіщалося, що Центральна Рада не наполягала на відділенні від Росії. З іншого боку, Тимчасовий уряд визнавав Центральну раду як регіональний представницький орган, що означало чергове закріплення державотворчого процесу України. Зокрема, зазначалося: «Прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада у згоді з національними меншостями України підготовлятиме проект законів про автономний устрій України для внесення їх на затвердження Учредительного Зібрання». Багато членів Ради не поділяли такої позиції, що призвело на початку серпня 1917 р. до її кризи [2].

Після жовтневих подій у Петрограді розпочався другий етап. Радикальним кроком на шляху до української державності став третій Універсал Української Центральної Ради, який декларував проголошення Української народної республіки (УНР) [3]. Цей акт – результат невідворотного краху демократичної Росії, який став очевидним після більшовицького жовтневого перевороту 7 листопада 1917 р. Центральна рада зголосилася перебрати на себе всю повноту влади в Україні, зберігаючи федеративний зв'язок з Росією. Також слід наголосити на положеннях про розширення й закріплення місцевого самоврядування, утвердження демократичних прав і свобод, недоторканності особи й житла, конфіскацію поміщицького, удільного, церковного, монастирського землеволодіння її передачу земель трудовому народу без викупу тощо [5, 185].

У Четвертому Універсалі Центральної Ради від 22 січня 1918 р., проголошувалася незалежність Української Народної Республіки. Українська народна республіка відмовилася від автономії та федералізації з колишніми російськими регіонами. Установчі Збори як найвищий впорядник на українських землях мали розпочати роботу 22 січня, але не відкрилися через наступ більшовицьких військ на Київ [4].

Окремим, третім етапом законотворчої діяльності Центральної Ради можна вважати роботу над проектом Конституції, який розпочався після проголошення Української Народної Республіки.

Як відомо, через гетьманський переворот Конституція УНР 1918 р. не набула чинності. Але зміст Основного Закону доби Центральної Ради дає підстави стверджувати, що з точки зору права він хоча й був недостатньо професійним, проте важливим як документ часу. До того ж Конституція УНР була втіленням основних досягнень українського та світового конституціоналізму [7, 228].

Отже, результатом законодавчої діяльності в УНР доби Центральної Ради було прийняття низки законодавчих актів, що мало вагоме значення та було важливим внеском, оскільки вони стали основою Конституції УНР і майбутньої української законодавчої діяльності в період Директорії.

Законодавство часів Центральної Ради мало такі особливості: правові акти існували у різних формах – універсали, закони, накази, постанови, розпорядження та інші, які мали різну юридичну силу; одночасно діяло російське законодавство та правові акти Української Центральної Ради. Завершальним етапом законотворчої діяльності УЦР стало прийняття Конституції УНР. Можна стверджувати достатньо високий рівень правової культури її укладачів, що підтверджується системним та демократичним характером викладу положень Конституції.

Джерела та література

1. (I) Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й поза Україною сущого. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-17#Text>
2. (II) Універсал Української Центральної Ради: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-17#Text>
3. (III) Універсал Української Центральної Ради: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-17#Text>
4. (IV) Універсал Української Центральної Ради: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18#Text>
5. Бурлака Г. М., Пиріг Р. Я. Великий Українець: матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського. Київ: Веселка, 1992. 552 с.
6. Гай-Нижник П. П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). Київ: «ЩеК», 2010. 304 с.
7. Історія держави і права України: курс лекцій / В. М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П. П. Захарченко, О. В. Кузьминець та ін. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. 496 с.
8. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т. 2. Революції в Україні: Політико-державні моделі та реалії (1917–1920) / В. Ф. Соддатенко, В. Ф. Верстюк. Київ: Генеза, 2003. 488 с.